

การสร้างระบบตรวจสอบมาตรฐานสินค้า จังหวัดสกลนคร

- ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุดกมล ลาโสภา
- ผู้ช่วยศาสตราจารย์อนุรัตน์ สายทอง

การสร้างระบบตรวจสอบมาตรฐานสินค้า จังหวัดสกลนคร

The Design of Product Clarity Control System in Sakon Nakhon Province

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุดกมล ลาโสภา และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์อนุรัตน์ สายทอง¹

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างมาตรฐานผ้าซิ่นคราม สร้างความมั่นใจให้กับผู้บริโภค และขยายตลาดผลิตภัณฑ์ผ้าซิ่นคราม เก็บข้อมูลโดยการประชุม สัมมนาผู้เกี่ยวข้องได้แก่ ผู้ผลิต ผู้แทนชุมชน ผู้บริโภค นักวิจัย นักธุรกิจ และผู้แทนจากหน่วยงานภาครัฐ ผู้แทนจากทุกหน่วยมีความเห็นตรงกันถึงความจำเป็นในการสร้างมาตรฐานผ้าซิ่นครามเพื่อความมั่นใจแก่ผู้บริโภค กลุ่มผู้ผลิตและชุมชนเห็นว่าไม่จำเป็นต้องเร่งสร้างมาตรฐานแต่ควรเน้นการพัฒนาคุณภาพคนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพผ้าจนเกิดวัฒนธรรม “การสร้างผ้าซิ่นครามที่มีคุณค่าต่อชุมชน” ผู้ผลิตรวมถึงชุมชนเป็นผู้ควบคุม เฝ้าระวัง และสืบทอดบนพื้นฐานของความเชื่อมั่นและไว้วางใจกัน อีกทั้งสร้างความมั่นใจแก่ผู้บริโภคผ้าซิ่นครามในบทบาทสินค้าชุมชน โดยคุณภาพคน เน้นที่ความซื่อสัตย์ มีคุณธรรม เข้าใจคุณค่าของผ้าซิ่นคราม และรับผิดชอบต่อผลิตภัณฑ์ของกลุ่มด้วยสัญลักษณ์หรือตราสินค้า ส่วนกลุ่มนักวิจัยต้องเข้าใจในความยากของการควบคุมกระบวนการผลิตและการซิ่นครามจากวัตถุดิบธรรมชาติด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น ขณะที่ผู้บริโภคต้องการผลิตภัณฑ์ธรรมชาติและคุณธรรมจริยธรรมของผู้ผลิต ดังนั้นจึงไม่สามารถกำหนดมาตรฐานผ้าซิ่นคราม ไม่มีหน่วยตรวจสอบและรับรองเช่นสินค้าอุตสาหกรรมอื่น แต่ผู้เกี่ยวข้องได้ร่วมกันกำหนดมาตรฐานผ้าซิ่นครามสกลนคร และยอมรับที่จะนำไปปฏิบัติ ดังนี้

1. ใช้วัตถุดิบจากธรรมชาติ ทั้งสีคราม เส้นใย และน้ำขี้เถ้า
2. ซิ่นด้วยการหมักเนื้อครามในน้ำขี้เถ้าตามวิธีของภูมิปัญญาท้องถิ่น
3. ใช้เครื่องมือทอผ้าพื้นบ้าน พัฒนาด้วยเทคโนโลยีพื้นบ้าน
4. ผ้าทุกผืนมีเอกลักษณ์ มีเรื่องราว
5. รักษาจิตวิญญาณของผู้ผลิตและชุมชนในความเอื้อเฟื้อ แบ่งปัน ทั้งกับชุมชนและสิ่งแวดล้อม

ส่วนมาตรฐานในระดับกว้างกว่า เช่น มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน มาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม ควรเป็นผลสืบเนื่องต่อไป

¹ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ABSTRACT

The purposes of this research were : 1) to establish the standards of indigo – dyed cloths, 2) to create consumers’ confidence, and 3) to extend indigo – dyed cloths’ market. The study revealed that all relevant parties which included the producers, representatives from the communities, consumers, business people, and representatives from the government offices had the same views on these matters. They agreed that it was essential to establish the standards of indigo – dyed cloths so as to create consumers’ confidence. As for the producers and representatives from the communities, they saw that there was no need to speed up the establishments of the standards and consumers’ confidence. On the contrary, they thought that there should be an emphasis on the quality of human resources who produced the indigo – dyed cloths. This would lead to the better quality of the cloths which ultimately would bring about a culture called “indigo – dyed cloths” production which is valuable to the community. To reach this cultural value, the producers and communities had to collaborate with each other in controlling , protecting and transferring the production procedure based on their confidence and trust. In addition, both the producers and the communities had to help create the confidence in the consumers by convincing them that these communities’ products which were made of indigo – dyed cloths were produced by quality people who possessed integrity, conscience, as well as appreciation of the indigo – dyed cloths. These people would be responsible for their group’s products by branding these goods with logos or trademarks. With regard to the researchers, they understood the procedures of producing the colors to dye the cloths from natural raw materials by adopting the local wisdom. These procedures were hard to control. In the mean time, the consumers showed their demands for natural products and the producers’ conscience and ethics. As the needs from the researchers and the consumers did not coordinate, the standards of indigo – dyed cloths could not be established. Thus, unlike other industries, there was no authorized supervisory agency which would check and approve the qualities of the products made from indigo – dyed cloths. However, all relevant parties had proposed the standards of Sakon Nakhon’s indigo – dyed cloths as the following:

1. All the indigo hues, fibers and lye ash water must be gained from natural raw materials.
2. The dyeing method must follow the local wisdom of immersing and fermenting the indigo plant and leaves tissues with the lye ash water.
3. All weaving tools must be produced and developed according to the local technology.
4. All cloths should contain uniqueness and story.

5. The cloths must maintain spiritual characters of the communities and producers' generosity and sharing with their communities and environments.

As for the broader standards of community products, and industrial products, these standards should be resulted from the standards mentioned above.

ความสำคัญและที่มาของปัญหา

ในยุคโบราณ แต่ละชุมชนมีการเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ ทอผ้า จักสาน และอื่นๆ ตามสภาพของท้องถิ่น และวัตถุดิบที่มีเป็นผลให้บางชุมชนมีผลผลิตมากเกินไปความต้องการ จึงนำผลผลิตของตนไปแลกเปลี่ยนกับผลผลิตหรือวัตถุดิบอื่นที่ตนเองขาดแคลน ในการแลกเปลี่ยนจะต้องอาศัยการพบปะเจรจาเพื่อพิจารณาสินค้าก่อนตัดสินใจ แต่ยุคปัจจุบันสังคมซับซ้อน การแลกเปลี่ยนสินค้าต่อสินค้า กลายเป็นระบบการแลกเปลี่ยนที่ขาดประสิทธิภาพ สิ้นเปลืองเวลา เพิ่มต้นทุนจากการเดินทาง จึงมีการซื้อขายแลกเปลี่ยนผ่านตัวกลางและคนกลาง คือเงินและพ่อค้า เมื่อผู้ซื้อไม่พบกับผู้ผลิต จึงจำเป็นต้องใช้มาตรฐานเป็นตัวอ้างอิงเพื่อให้ผู้ซื้อเกิดความเชื่อมั่นและยอมรับคุณภาพ มาตรฐานสินค้าจึงเป็นสิ่งสำคัญเพราะมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นบรรทัดฐานให้ผู้ประกอบการหรือผู้ผลิตสินค้ายึดเป็นแนวปฏิบัติ เพื่อคุ้มครองผู้บริโภคให้ได้รับสินค้าที่ได้มาตรฐาน และเพื่อ ป้องกันการแอบอ้างและฉวยโอกาส นอกจากนั้นการสร้างมาตรฐานสินค้ายังเป็นเครื่องมือในการเพิ่มประสิทธิภาพการแข่งขันในระดับประเทศและต่างประเทศ ส่งผลดีต่อระบบเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ อย่างไรก็ตามแม้จะมีมาตรฐานรับรองคุณภาพสินค้า แต่ผู้ประกอบการจำนวนหนึ่งก็ประสบปัญหาในเรื่องการแข่งขันด้านราคา เนื่องจากตลาดมีการแข่งขันสูง ดังนั้นการสร้างมาตรฐานจะต้องทำควบคู่ไปกับการสร้างกลไกทางการตลาดให้กับผู้ประกอบการด้วย โดยผู้ประกอบการต้องเตรียมความพร้อมตั้งแต่การปรับกระบวนการผลิตสินค้า ซึ่งต้องคัดเลือกว่าวัตถุดิบที่มีคุณภาพ รวมถึงการจัดทำบัญชีงบดุล งบกำไรขาดทุนให้ได้คุณภาพ เพื่อให้สามารถรักษามาตรฐานได้ตลอดจนการตรวจสอบมาตรฐานสินค้าทุก ๆ 3 เดือน ปัญหาประการหนึ่งที่ผู้ประกอบการชุมชนไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้คือการเผชิญกับคู่แข่งในระดับโรงงาน เพราะโรงงานสามารถผลิตสินค้าได้ในราคาที่ต่ำกว่า ดังนั้นผู้ประกอบการชุมชนจึงควรค้นหาคุณค่าเพื่อเพิ่มมูลค่าให้สูงขึ้น แข่งขันในตลาดสินค้าคุณภาพได้ และสร้างมาตรฐานสินค้าตั้งแต่ระดับชุมชน จนถึงระดับสากล

สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมจัดทำมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อรองรับการพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ชุมชน หรือระดับพื้นบ้านให้ได้รับการรับรองและแสดงเครื่องหมายรับรอง เพื่อส่งเสริมการตลาดของผลิตภัณฑ์ให้เป็นที่ยอมรับอย่างแพร่หลาย และสร้างความมั่นใจให้กับผู้บริโภคในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ชุมชน เน้นให้มีการพัฒนาแบบยั่งยืน อีกทั้งยังเป็นการสนับสนุนนโยบายสำคัญของรัฐบาล “โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” ในการแก้ไขปัญหาความยากจนของชุมชน โดยมุ่งให้ความสำคัญกับการนำภูมิปัญญาชาวบ้าน และทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาพัฒนาและสร้างมูลค่าให้สูงขึ้น มีคุณภาพ มีจุดเด่น มีเอกลักษณ์ มีการพัฒนาท้องถิ่นสร้างชุมชนให้เข้มแข็งพึ่งตนเองได้ สร้างงานและสร้างรายได้ ผลิตภัณฑ์สิ่งทอที่ได้รับการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.)จากสำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม ได้แก่

ผ้ามัดหมี่ ผ้าทอลายขัดพื้นฐาน ผ้าหางกระรอก ผ้าขิด ผ้าแพรวา และผ้ากาบบัว ในส่วนของผลิตภัณฑ์ผ้าข้อม
ครามจะต้องผ่านการตรวจสอบมาตรฐานผลิตภัณฑ์สิ่งทอในส่วนของผ้าทอลายขัดพื้นฐาน ทำให้เกณฑ์
มาตรฐานไม่มีความเฉพาะเจาะจง

การฟื้นฟูผ้าข้อมครามสกลนคร สืบทอดภูมิปัญญาจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง มีการประยุกต์และ
เปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ทางสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม เป็นที่ยอมรับในวงกว้างทั้งใน
และต่างประเทศ สร้างยอดขายสูงสุดของสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์เป็นผลให้ญี่ปุ่นและยุโรป ต้องการผ้า
ข้อมครามคุณภาพดี ไม่จำกัดจำนวนในราคาที่สูงใกล้เคียงกับผ้าไหม แต่ผ้าข้อมครามคุณภาพดีมีการผลิตออกสู่
ตลาดน้อย ขณะที่ผ้าข้อมครามคุณภาพปานกลางผลิตออกสู่ตลาดจำนวนมาก ผ้าข้อมสีครามที่มีคุณภาพดี แม้จะ
มีระดับสีเข้มหรือจาง ก็ต้องมีสีสดใส สะอาด และ ดิดทน ซึ่งคุณลักษณะเหล่านี้เป็นผลมาจากคุณภาพของ
วัตถุดิบและความรู้ความชำนาญของผู้ผลิต การเตรียมน้ำข้อมและการย้อมโดยใช้กระบวนการหมักเนื้อครามกับ
น้ำจี้เถ้า ซึ่งเป็นวัตถุดิบธรรมชาติ ไม่ใช่เชื้อเพลิง จึงประหยัดพลังงาน รักษาป่าไม้ และไม่กระทบต่อภาวะโลก
ร้อน

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนครมีโครงการจัดตั้งศูนย์ครามและผลิตภัณฑ์ครามใน พ.ศ. 2550 เพื่อเป็น
แหล่งเรียนรู้ของชุมชนในพื้นที่จังหวัดสกลนคร และเผยแพร่ความรู้ ขยายพื้นที่ และจำนวนผู้รู้เกี่ยวกับผ้าข้อม
ครามไปยังพื้นที่ใกล้เคียง ส่งเสริมให้ทีมผู้วิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนครมีความพร้อมในการจัดทำ
มาตรฐานผลิตภัณฑ์ผ้าข้อมคราม เพื่อตอบสนองต่อผู้ผลิตและผู้บริโภค สนับสนุนการจำหน่ายให้แพร่หลาย และ
เป็นหลักประกัน เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภค

วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1. เพื่อสร้างมาตรฐานสินค้าและระบบตรวจสอบคุณภาพผ้าครามและ ผลิตภัณฑ์ผ้าคราม จังหวัด
สกลนคร
2. เพื่อส่งเสริมและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าครามให้ได้รับการรับรองและแสดงเครื่องหมายรับรอง
3. เพื่อส่งเสริมด้านการตลาดของผลิตภัณฑ์ให้เป็นที่ยอมรับและสร้างความมั่นใจให้กับผู้บริโภคในการ
เลือกซื้อผลิตภัณฑ์ผ้าคราม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัย เชิงพัฒนา (Development Research) โดยมีรายละเอียดการดำเนินการ
ดังนี้

1. การกำหนดมาตรฐานผลิตภัณฑ์ผ้าข้อมคราม

- 1.1 แต่งตั้งคณะกรรมการกำหนดมาตรฐานผลิตภัณฑ์ผ้าข้อมครามจังหวัดสกลนคร
ประกอบด้วย นักวิจัย ผู้ผลิต นักธุรกิจ (หอการค้าจังหวัดสกลนคร) ผู้บริโภค หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง
(พาณิชย์ และอุตสาหกรรมจังหวัดสกลนคร)

1.2 ประชุมคณะกรรมการมาตรฐานผลิตภัณฑ์ผ้าใยธรรมชาติ เพื่อพิจารณากำหนด
แนวทาง ขั้นตอนการปฏิบัติงาน การกำหนดมาตรฐาน การรับรองคุณภาพผลิตภัณฑ์ผ้าใยธรรมชาติ

1.3 จัดประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ เพื่อพิจารณาเกี่ยวกับมาตรฐานและกฎระเบียบเพื่อประกอบการ
พิจารณาจัดทำมาตรฐานที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง

1.4 จัดทำคู่มือมาตรฐานผลิตภัณฑ์ผ้าใยธรรมชาติจังหวัดสกลนคร เนื้อหาของคู่มือมาตรฐาน
ประกอบด้วยหัวข้อต่าง ๆ ดังนี้

ข้อ 1. ขอบข่าย กล่าวถึงสาระสำคัญของมาตรฐาน หรือขอบเขตการนำไปใช้งาน หรือ
ลักษณะการใช้งานของผลิตภัณฑ์ผ้าใยธรรมชาติ

ข้อ 2. บทนิยาม กล่าวถึงประวัติ ขอบเขตพื้นที่การผลิตผ้าใยธรรมชาติ

ข้อ 3. วัตถุประสงค์ และกรรมวิธีการผลิตผ้าใยธรรมชาติ

ข้อ 4. คุณลักษณะที่ต้องการ เป็นส่วนสำคัญของมาตรฐาน เป็นการกำหนดเกณฑ์คุณภาพ หรือ
คุณสมบัติต่างๆ ของผลิตภัณฑ์ผ้าใยธรรมชาติที่ต้องการจะกำหนดไว้เป็นมาตรฐาน การเขียนข้อกำหนดดังกล่าว
เขียนแยกเป็นข้อๆ เพื่อให้ชัดเจนและสะดวกในการทดสอบ

ข้อ 5. บรรจุภัณฑ์ ในกรณีที่มีบรรจุภัณฑ์ให้กล่าวถึงวัสดุที่ผลิตภาชนะบรรจุ และขนาด
ผลิตภัณฑ์

ข้อ 6. เครื่องหมายและฉลากเป็นส่วนจำเป็นของมาตรฐานเพราะจะเป็นประโยชน์แก่
ผู้บริโภค ข้อความที่ระบุไว้ในหัวข้อนี้เป็นข้อความที่ผู้ผลิตต้องระบุไว้ที่ฉลากทุกข้อโดยให้คำนึงถึงความจำเป็น
ประโยชน์ของผู้บริโภค รวมทั้งความเป็นไปได้ของผลิตภัณฑ์

ข้อ 7. การทดสอบ การกำหนดเกณฑ์คุณภาพหรือคุณสมบัติต่างๆ ของผลิตภัณฑ์ต้องกำหนด
วิธีทดสอบของแต่ละข้อตามที่กำหนดไว้ด้วย วิธีทดสอบอาจเป็นการตรวจพินิจ การวัดด้วยเครื่องวัด หรืออ้างอิง
วิธีทดสอบ ตามเอกสารอ้างอิงที่เป็นที่รู้จักและยอมรับ

1.5 ออกแบบเครื่องหมายมาตรฐานผลิตภัณฑ์ผ้าใยธรรมชาติจังหวัดสกลนคร

1.6 นำเสนอมาตรฐาน และเครื่องหมายมาตรฐานผลิตภัณฑ์ผ้าใยธรรมชาติจังหวัดสกลนคร เพื่อขอ
การรับรอง

1.7 ประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ ประชุมผู้นำชุมชนผลิตผ้าใยธรรมชาติ สปอศวิทยุ และ
แผ่นพับ

2. จัดตั้งหน่วยรับรองคุณภาพผลิตภัณฑ์ผ้าใยธรรมชาติ ประกอบด้วย

2.1 ประชุมคณะกรรมการกำหนดมาตรฐานผลิตภัณฑ์ผ้าใยธรรมชาติเพื่อวางระบบตรวจสอบรองรับ
การรับรองเกณฑ์มาตรฐานผลิตภัณฑ์

2.2 แต่งตั้งคณะทำงานจัดทำมาตรฐาน วิธีการทดสอบ ตรวจสอบ/รับรองคุณภาพผลิตภัณฑ์ผ้าใย
ธรรมชาติ

2.3 คณะกรรมการให้การรับรองด้วยการอนุญาตให้แสดงเครื่องหมายมาตรฐานผลิตภัณฑ์ผ้าข้อม
คราม จังหวัดสกลนคร

2.4 คณะกรรมการรับรองคุณภาพผลิตภัณฑ์ผ้าข้อมคราม ตรวจสอบติดตามผล และพิจารณาระยะเวลา
ในการรับรอง และระยะเวลาในการตรวจสอบติดตามผล โดยมีขั้นตอนการรับรองมาตรฐานดังนี้ รับคำขอ
ตรวจสอบสถานที่ผลิต เก็บตัวอย่างตรวจสอบ ประเมินผล และสรุปออกใบรับรองคุณภาพ ตามลำดับ

2.5 คณะกรรมการยกเลิกการรับรองคุณภาพผลิตภัณฑ์ผ้าข้อมคราม

ผลการวิจัย

จากการประชุมผู้เกี่ยวข้องกับผ้าข้อมครามทั้ง 2 ครั้ง ผู้ร่วมประชุมประกอบด้วย ผู้ผลิต ผู้แทนชุมชน
ผู้บริโภค นักวิจัย นักธุรกิจ และผู้แทนจากหน่วยงานภาครัฐ ผู้แทนจากทุกหน่วยมีความเห็นตรงกันถึงความ
จำเป็นในการสร้างมาตรฐานผ้าข้อมคราม โดยกลุ่มชุมชนเห็นว่าไม่จำเป็นต้องเร่งสร้างมาตรฐานแต่ควรเน้นการ
พัฒนาคุณภาพคน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพผ้าจนเกิดวัฒนธรรม “การสร้างผ้าข้อมครามที่มีคุณค่าต่อ
ชุมชน” ให้ชุมชนเป็นผู้ควบคุม เฝ้าระวัง และสืบทอด บนพื้นฐานของความเชื่อมั่นและความไว้วางใจกัน อีกทั้ง
สร้างความมั่นใจแก่ผู้บริโภคผ้าข้อมครามในบทบาทสินค้าชุมชน ไม่สามารถกำหนดมาตรฐานผลิตภัณฑ์ดังเช่น
สินค้าอุตสาหกรรมอื่น โดยคุณภาพคนเน้นที่ความซื่อสัตย์ มีคุณธรรม เข้าใจคุณค่าของผ้าข้อมคราม และ
รับผิดชอบต่อผลิตภัณฑ์ของกลุ่มด้วยสัญลักษณ์หรือตราสินค้า ตลอดจนร่วมกันกำหนดมาตรฐานผ้าข้อมคราม
สกลนคร พร้อมยอมรับนำไปปฏิบัติ ดังนี้

1. ใช้วัตถุดิบจากธรรมชาติ ทั้งสีคราม เส้นใย และน้ำจืด
2. ข้อมด้วยการหมักเนื้อครามในน้ำจืดตามวิธีของภูมิปัญญาท้องถิ่น
3. ใช้เครื่องมือทอผ้าพื้นบ้าน พัฒนาด้วยเทคโนโลยีพื้นบ้าน
4. ผ้าทุกผืนมีเอกลักษณ์ มีเรื่องราว
5. รักษาจิตวิญญาณของผู้ผลิตและชุมชน ได้แก่ ความซื่อสัตย์ สามัคคี เอื้อเฟื้อ แบ่งปัน ทั้งกับ

ชุมชนและสิ่งแวดล้อม

ส่วนมาตรฐานในระดับสูงขึ้น เช่น มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน มาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม ควร
เป็นผลสืบเนื่องต่อไป

อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อสร้างมาตรฐานผ้าข้อมคราม สร้างความมั่นใจให้กับผู้บริโภค และ
ขยายตลาดผลิตภัณฑ์ผ้าข้อมคราม ผลการสัมมนาผู้เกี่ยวข้องทั้งสองครั้ง หน่วยงานที่ดูแลสนับสนุนการสร้าง
มาตรฐานสินค้าทั้งพาณิชย์จังหวัดและอุตสาหกรรมจังหวัด ให้ข้อมูลในการดำเนินการสร้างตราสินค้า การ
สร้างมาตรฐานเฉพาะกลุ่ม การขอรับรอง มผช. ในขณะที่ผู้ใกล้ชิดกับผู้ผลิตเช่น นักพัฒนาอิสระ ผู้บริโภค หรือ
แม้แต่ผู้ผลิตเอง ไม่ค่อยให้ความสำคัญกับเครื่องหมายหรือเอกสารกำหนดใด ๆ เท่ากับคุณภาพของผ้าข้อมคราม

เช่น คุณเหลาไท นวลนิล นักพัฒนาอิสระ เห็นด้วยที่จะสร้างมาตรฐานผ้าข้อมคราม แต่ไม่เห็นด้วยที่จะเร่งรีบกำหนด ควรพัฒนาคุณภาพผ้าไปเรื่อย ๆ ให้เป็นวัฒนธรรมผ้าดีของชุมชน ดร. ยวนุช ทินนาลักษณ์ ผู้บริโภค ย้ำเตือนว่าเครื่องหมายที่ติดไปกับผ้าไม่สำคัญเท่าจิตวิญญาณของท้องถิ่น ของคนทำที่ฝากไปกับผ้า ผู้บริโภคมีความสุขแม้จะต้องจ่ายเงินจำนวนมากแลกกับผ้าข้อมครามที่ชื่นชอบก็ไม่ได้ให้ความสำคัญกับตราสินค้าเช่นกัน แต่สนใจที่ความสวย ดี และเรื่องราว ใครทำ ทำที่ไหน ทำอย่างไร สำหรับผู้ผลิตซึ่งส่วนใหญ่ไม่ค่อยแสดงความเห็น กล่าวสั้น ๆ ว่า “ ไม่กล้ากำหนดกฎเกณฑ์ แต่จะทำให้ดีที่สุด ไม่หลอกลูกค้า ” ในฐานะที่ผู้วิจัยเป็นคนหนึ่งในทีมงานฟื้นฟูผ้าข้อมคราม ติดตามและพัฒนาสืบเนื่องมานานกว่า 10 ปี มีความเห็นตรงกับทุกคนในประเด็นที่ว่า มาตรฐานผ้าข้อมคราม ควรมาจากมาตรฐานคนทำผ้าข้อมคราม ในการเลือกวัตถุดิบ ควบคุมกระบวนการย้อม การให้ข้อมูลตรงไปตรงมาและตั้งราคาสอดคล้องกับคุณภาพผ้า ดังกล่าวสั้น ๆ ของผู้ผลิตที่ว่า “ หากเขาเป็นคนคุณภาพ จะควบคุมคุณภาพได้หมด ” ซึ่งเทียบไม่ได้กับผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมอื่น

คำพูดที่ว่า “ ไม่กล้ากำหนดกฎเกณฑ์ ” เป็นเพราะการทำผ้าข้อมครามในชุมชนแทรกอยู่ในวิถีชีวิตที่ต้องเอื้อเฟื้อและพึ่งพากัน ต้องมีวัฒนธรรมและประเพณีไม่อาจจะเลยได้ นอกจากนี้แต่ละขั้นตอนการผลิตต้องใช้ผู้ชำนาญการจากเครือข่ายที่ไม่อาจกำหนดได้ ยังใช้วัตถุดิบจากธรรมชาติ ด้วยกระบวนการตามธรรมชาติ ทำให้ควบคุมยาก แต่ความต้องการของผู้บริโภคหลักอยู่ตรงที่ “ ผ้าข้อมครามเป็นงานหัตถศิลป์ภูมิปัญญาท้องถิ่น จากวัตถุดิบธรรมชาติ เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ” นั่นคือ ผ้าย้อมครามธรรมชาติ ย้อมเย็น ฝีมือทอประณีตด้วยจิตใจอันงดงาม อาจารย์ทรงจิต พูลลาภ นักวิจัยด้านสังคมศาสตร์ผู้หนึ่งที่สนใจและชื่นชอบผ้าข้อมครามได้สรุปคุณค่าผ้าพื้นบ้านว่าต้องมีคุณสมบัติ 5H ได้แก่ Hand made at Home by Head from Heart for Health

“ แต่จะทำให้ดีที่สุด ไม่หลอกลูกค้า ” ทำให้ดีที่สุด หมายถึงการมีวินัย ซื่อตรง ใส่ใจผลิตชิ้นงานตามความต้องการของลูกค้า ไม่หลอกลูกค้า หมายถึงการให้ข้อมูลตรงไปตรงมา เนื่องจากผ้าข้อมครามตามความต้องการของลูกค้าหลักนั้น ราคาสูงเกินกว่าลูกค้าทั่วไปจะบริโภคได้ และลูกค้าทั่วไปพอใจผ้าข้อมครามที่มีสี ลาย และเนื้อผ้า ตามที่ประสาทสัมผัสสามารถสัมผัสได้เท่านั้น ดังนั้นเกือบครึ่งหนึ่งของผ้าในตลาดผ้าข้อมครามในประเทศ จึงเป็นผ้าข้อมครามที่ใช้เส้นใยสังเคราะห์สีน้ำเงินหรือดำเป็นเส้นยืน ซึ่งวัตถุดิบลักษณะนี้หาง่าย ถูกกว่า ง่ายกว่า ความสวยเท่าเดิม ซึ่งทำให้ผ้าข้อมครามสูญเสียคุณสมบัติที่ดีของผ้าไปร้อยละ 50 สูญเสียคุณสมบัติของสีครามไปร้อยละ 50 เช่นกัน สูญเสียคุณสมบัติความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และที่สำคัญสูญเสียหัตถศิลป์ภูมิปัญญาท้องถิ่น แต่ผู้บริโภคก็พึงพอใจ ดังเช่นนางคำพูน ผู้ผลิตรายหนึ่งสะท้อนว่า “ ไม่รู้มาตรฐานอยู่ตรงไหน คนนี้หยิบดู บอกว่าสีซีด พอคนต่อมา บอกว่าชอบอย่างนี้ พวกสีเข้ม ๆ เหมือนผ้าขาวไร่ ขาวนา ” ความจริงผ้าข้อมครามสีหมองซีด มีโอกาสไม่ใช่ผ้าสูง ดิสีครามเล็กน้อย มีโอกาสตกสีสูงมาก คุณค่าของผ้าข้อมครามแทบไม่มี และข้อเท็จจริงอีกอย่างหนึ่งที่ผู้บริโภคผ้าข้อมครามควรตระหนักคือ ปริมาณผ้าข้อมครามคือขาวไร่-ขาวนา เมื่อผ้าข้อมครามเป็นที่ต้องการมาก ปัจจุบันจึงเกิดผ้าข้อมสีครามเคมีในตลาดชุมชน และผู้ค้าคนกลางนำไปแปรรูปขายในราคาเดียวกับผ้าข้อมครามธรรมชาติ ผู้ผลิตที่มีคุณธรรมจะต้องให้ข้อมูลตรงไปตรงมาและตั้งราคาที่เหมาะสม บริษัททงละหาสินธุ์ ทำกิจการส่งออกได้ด้วยการกำกับ

คุณแล่น ควบคุมระดับโทนสี และตรวจสอบวัตถุดิบธรรมชาติโดยบริษัทคู่ค้าในต่างประเทศ ลูกค้าเป้าหมายสั่งซื้อผ้าข้อมครามลักษณะเดียวชัดเจนคือ ผ้ายแ้และสีธรรมชาติ ในขณะที่กลุ่มข้อมครามในสกลนครมากกว่า 60 กลุ่ม ตอบสนองผู้บริโภคหลายกลุ่ม หลายระดับและหลายมาตรฐาน ดังนั้นจึงไม่สามารถส่งให้ตรวจสอบและขอการรับรองได้ อีกประการหนึ่งผู้ผลิตเองยังไม่เชื่อมั่นในมาตรฐานที่จะรับรองสินค้าได้เท่ากับตัวผู้ผลิตเอง ดังเช่นผู้ผลิตรายหนึ่งเคยกล่าวไว้เมื่อครั้งมีการคัดสรรสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ว่า “การประกวดการให้ดาว ไม่ใช่ของจริง สิ่งสำคัญคือเรารู้ว่าเรากำลังทำอะไร เราทำงานของเราให้ดีที่สุด ให้ได้รับความไว้วางใจจากลูกค้าด้วยคุณภาพของงาน ลูกค้าของเราซื้อผ้าของเรา ใช้ผ้าของเราเพราะว่าเป็นของเรา เขาดูที่หน้าเรา ไม่ได้ดูที่สินค้าเรา สีดาว หรือห้าดาว โอท็อป” กลุ่มต้องการ มผช. เพื่อ 30 คะแนน ที่ส่งผลไปยัง 4-5 ดาว และที่ต้องการมากที่สุดคือการสนับสนุนจากภาครัฐด้านวัสดุ-อุปกรณ์ และพื้นที่ขายสินค้าในงานต่าง ๆ โดยไม่ต้องเสียค่าเช่า

ผ้าข้อมครามในปัจจุบันเป็นสินค้าชุมชน ส่วนใหญ่ผลิตเป็นกลุ่มๆ เพื่อสนองความต้องการของภาครัฐ แลกกับการได้รับการสนับสนุนในเรื่อง วัสดุ – อุปกรณ์ ความรู้ และที่สำคัญคือตลาด ผู้บริโภคมีเป้าหมายที่แตกต่างกันจึงมีผ้าข้อมครามคุณภาพต่างกันในตลาด จากเดิมมีในตลาดสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ปัจจุบันมีในตลาดชุมชน ตลาดนัด หากผู้บริโภคตัดสินใจเลือกผ้าภายใต้ข้อมูลตรงไปตรงมาของผู้ค้า หรือเลือกสินค้าที่มีตราสัญลักษณ์แสดงความรับผิดชอบของผู้ผลิต จะเกิดความยุติธรรมเช่นเดียวกับการกำหนดมาตรฐาน การกำหนดคุณภาพคนจึงเป็นทางหนึ่งในการกำกับมาตรฐานผ้าที่เหมาะสมกับบริบทในขณะนี้ แต่ถ้ากลุ่มมีกำลังการผลิตเพียงพอ กำหนดกลุ่มเป้าหมายชัดเจน แน่นนอน และดำเนินธุรกิจในรูปแบบบริษัท การกำหนดมาตรฐานผ้าข้อมครามตามมาตรฐานสินค้าอุตสาหกรรมจึงจะมีโอกาสเกิดขึ้นได้ ดังนั้นควรสนับสนุนและพัฒนาคนรุ่นใหม่ ดังเช่นคำแนะนำของคุณประสาธ ดงศิริ นักธุรกิจผู้บริโภคที่กล่าวว่า “ผู้จะทำธุรกิจผ้าข้อมครามคือรุ่นลูกของผู้ผลิตวันนี้ ที่มีรากเหง้าคล้ายลูกกับผ้าข้อมคราม ผ่านการศึกษาอย่างต่ำปริญญาตรี และฝึกฝนประสบการณ์ทางธุรกิจเพิ่มเติม ถ้าเทียบกับแหล่งผลิตที่สะพานนะเขต เราจะได้เปรียบมากในเรื่องการขนส่ง” ส่วนจุดอ่อนอื่น ๆ ในเรื่องคนและแนวคิด สามารถให้ข้อมูล ปลุกฝัง และฝึกฝนได้ด้วยการสร้างแรงบันดาลใจ และการส่งเสริม สนับสนุน

เอกสารอ้างอิง

- สุดกมล ลาโสภา, อนุรัตน์ สายทอง และจิตติรัตน์ แว่นเรืองรอง. (2549). การศึกษารูปแบบการใช้งาน และผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมจากสีย้อมคราม. สกลนคร : มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- อนุรัตน์ สายทอง. (2544). การผลิตสีครามจากต้นคราม. วารสารวิทยาศาสตร์, สมาคมวิทยาศาสตร์แห่งประเทศไทย. 55 (2), 103-110.
- _____. (2545). สีครามธรรมชาติ. วารสารวิทยาศาสตร์, สมาคมวิทยาศาสตร์แห่งประเทศไทย. 56 (3), 133-139.
- อนุรัตน์ สายทอง, วังเดือน อุดมเดชาเวทย์ และประไพพันธ์ แดงใจ . (2545). การพัฒนาชุดความรู้ของภูมิปัญญาชาวไทญ้อด้านสิ่งทอ. สกลนคร : สถาบันราชภัฏสกลนคร.
- อนุรัตน์ สายทอง, ประไพพันธ์ แดงใจ และจิตติรัตน์ เหมชัยจิตติ. (2546). รายงานวิจัย โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ในกิจกรรมส่งเสริมงานวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนามาตรฐานคุณภาพผลิตภัณฑ์ระดับชุมชน ผ้าทอพื้นบ้านทุกภูมิภาคและอาหารแปรรูป 4 เครื่องใช้ผลิตภัณฑ์ในภาคกลาง กรณีศึกษา : ผ้าย้อมคราม หมู่ที่ 4 บ้านหนองหอย ตำบลธาตุทอง อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร. สกลนคร : สถาบันราชภัฏสกลนคร.
- อนุรัตน์ สายทองและคณะ. (2549). การสัมมนาเทคนิคการเตรียมสีครามและการย้อมสีครามธรรมชาติ. สกลนคร : มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.